

24. lekce

Gramatika

INFINITIVY PERFEKTA A FUTURA

Latina má celkem **šest infinitivů**: infinitiv **prézentu aktiva a pasiva**, infinitiv **perfekta aktiva a pasiva** a infinitiv **futura aktiva a pasiva**. Infinitivy prézentu náleží do prézentního systému, infinitivy perfekta a futura do perfektního systému.

Vzhledem k tomu, že čeština **infinitivy perfekta a futura** nemá, je třeba volit při překladu jiné prostředky. U **izolovaných tvarů** se obvykle používá opis pomocí **věty s „že“** (např. „že pochválil“), protože infinitivy perfekta a futura se vyskytují především v infinitivních vazbách, zejména v akuzativu s infinitivem a nominativu s infinitivem.

INFINITIV PERFEKTA AKTIVA A PASIVA

Infinitiv perfekta aktiva

Infinitiv perfekta aktiva lze odvodit tak, že se **k perfektnímu kmeni** přidá **-isse**. Infinitiv perfekta aktiva má **pouze jeden tvar** pro všechny rody a obě čísla.

Izolované tvary se do češtiny překládají pomocí spojky **„že“** a **aktivního slovesa v minulém čase**, obvykle ve tvaru 3. osoby singuláru maskulina (např. „že pochválil“).

indikativ perfekta aktiva		perfektní kmen	infinitiv perfekta aktiva	
laudāvī	pochválil jsem	laudāv-	laudāv-isse	že pochválil
monuī	napomenul jsem	monu-	monu-isse	že napomenul
dīxī	řekl jsem	dīx-	dīx-isse	že řekl
vīcī	zvítězil jsem	vīc-	vīc-isse	že zvítězil
pepulī	zahnal jsem	pepul-	pepul-isse	že zahnal
dēfendī	ubráníl jsem	dēfend-	dēfend-isse	že ubránil
fuī	byl jsem	fu-	fu-isse	že byl
potuī	mohl jsem	potu-	potu-isse	že mohl

Deponentní slovesa infinitiv perfekta aktiva **nevytvářejí**.

Infinitiv perfekta pasiva

Infinitiv perfekta pasiva se skládá z **participia perfekta pasiva** a **infinitivu prézentu** slovesa *esse*, tvoří se tedy podle stejného principu jako ostatní pasivní tvary perfektního systému.

Na rozdíl od infinitivu perfekta aktiva **se tvar participia mění podle rodu, pádu a čísla podmětu infinitivu**. Infinitiv *esse* zůstává beze změny. Vzhledem k tomu, že se tyto infinitivy používají v infinitivních vazbách akuzativu a nominativu s infinitivem, je jejich podmět v akuzativu nebo nominativu. **Participium** tedy může být ve tvarech **akuzativu** nebo **nominativu**, a to ve **všech rodech a obou číslech**. U **izolovaných tvarů** se obvykle uvádí participium ve tvaru **akuzativu singuláru**, např. *laudātum, -am, -um esse*.

Do češtiny se překládá pomocí **„že“** a **pasivního slovesa v minulém čase**, obvykle ve tvaru 3. osoby singuláru maskulina (např. „že byl pochválen“).

sloveso	participium perfekta pasiva	infinitiv perfekta pasiva	překlad
laudō, āre, āvī, ātum moneō, ēre, uī, itum dīcō, ere, dīxī, dictum	laudātus, a, um monitus, a, um dictus, a, um	laudātum, am, um esse monitum, am, um esse dictum, am, um esse	že byl(a, o) pochválen(a, o) že byl(a, o) napomenut(a, o) že byl(a, o) řečen/nazván(a, o), že se o něm řeklo
vincō, ere, vīcī, victum pellō, ere, pepulī, pulsum dēfendō, ere, ndī, nsum	victus, a, um pulsus, a, um dēfensus, a, um	victum, am, um esse pulsum, am, um esse dēfensum, am, um esse	že byl(a, o) poražen(a, o) že byl(a, o) zahrán(a, o) že byl(a, o) ubráněn(a, o)

Participium může být v infinitivu perfekta pasiva zakončeno takto:

pád podmětu	singulár	plurál
akuzativ	laudātum, am, um esse	že byl(a, o)
nominativ	laudātus, a, um esse	pochválen(a, o)
		laudātōs, ās, a esse
		laudātī, ae, a esse
		že byli(y, a)
		pochválení(y, a)

Deponentní slovesa mají pouze pasivní infinitiv s aktivním významem, např.:

<i>hortātum, am, um esse</i>	že povzbudil(a, o)
<i>veritum, am, um esse</i>	že se bál(a, o)
<i>locūtum, am, um esse</i>	že mluvil(a, o)
<i>passum, am, um esse</i>	že vytrpěl(a, o)
<i>largitum, am, um esse</i>	že rozdál(a, o)

INFINITIV FUTURA AKTIVA A PASIVA

Infinitiv futura aktiva

Infinitiv futura aktiva se skládá z **participia futura aktiva** a **infinitivu prézentu** slovesa *esse*. Zakončení participia futura aktiva **se mění na základě shody s podmětem v akuzativu** nebo **nominativu**, tedy podle stejného principu, jaký se uplatňuje u infinitivu perfekta pasiva. U **izolovaných tvarů** se obvykle uvádí participium ve tvaru **akuzativu singuláru**, např. *laudātūrum, -am, -um esse*. Do češtiny se infinitiv futura aktiva překládá pomocí spojky „že“ a **aktivního slovesa v budoucím čase** (např. „že pochválí / že bude chválit“).

sloveso	participium futura aktiva	infinitiv futura aktiva	překlad
laudō, āre, āvī, ātum	laudātūrus, a, um	laudātūrum, am, um esse	že bude chválit / že pochválí
moneō, ēre, uī, itum	monitūrus, a, um	monitūrum, am, um esse	že bude napomínat / že napomene
dīcō, ere, dīxī, dictum	dictūrus, a, um	dictūrum, am, um esse	že bude říkat / že řekne
vincō, ere, vīcī, victum	victūrus, a, um	victūrum, am, um esse	že bude vítězit / že zvítězí
pellō, ere, pepulī, pulsum	pulsūrus, a, um	pulsūrum, am, um esse	že bude zahránět / že zažene
dēfendō, ere, ndī, nsum	dēfensūrus, a, um	dēfensūrum, am, um esse	že bude bránit / že ubrání
sum, esse, fuī, –, futūrus	futūrus, a, um	futūrum, am, um esse	že bude

Participium může být v infinitivu futura aktiva **zakončeno** takto:

pád podmětu	singulár		plurál	
akuzativ	laudātūrum, am, um esse	že bude chválit	laudātūrōs, ās, a esse	že budou chválit /
nominativ	laudātūrus, a, um esse	/ že pochválí	laudātūrī, ae, a esse	že pochválí

Vzhledem k tomu, že **deponentní** slovesa mají participium futura s aktivním významem, vytvářejí i **infinitiv futura aktiva s aktivním významem**.

<i>hortātūrum, am, um esse</i>	že bude povzbuzovat / že povzbudí
<i>veritūrum, am, um esse</i>	že se bude bát
<i>locūtūrum, am, um esse</i>	že bude mluvit / že promluví
<i>passūrum, am, um esse</i>	že bude trpět / že vytrpí
<i>largītūrum, am, um esse</i>	že bude rozdávat / že rozdá

Infinitiv futura pasiva

Infinitiv futura pasiva je tvořen **supinem** a **infinitivem īrī**, což je infinitiv prézentu pasiva nepravidelného slovesa *eō, īre* „jít“ (např. *laudātum īrī*). Infinitiv futura pasiva má **stejnou podobu pro všechny rody a obě čísla**, protože supinum je neměnné.

Do češtiny se překládá pomocí spojky „že“ a **pasivním slovesem v budoucím čase**, obvykle ve 3. osobě singuláru maskulina (např. „že bude pochválen“). Původně se jednalo o supinum vyjadřující účel po slovese pohybu, tedy „že se jde chválit“, později se z tohoto spojení vyvinul infinitiv futura pasiva.

sloveso	supinum	infinitiv futura pasiva	překlad
laudō, āre, āvī, ātum moneō, ēre, uī, itum dicō, ere, dīxī, dictum	laudātum monitum dictum	laudātum īrī monitum īrī dictum īrī	že bude (po)chválen(a, o) že bude napomínán / napomenut(a, o) že bude řečen(a, o) že se o něm řekne
vincō, ere, vīcī, victum pellō, ere, pepulī, pulsum dēfendō, ere, dēfendī, dēfensum	victum pulsum dēfensum	victum īrī pulsum īrī dēfensum īrī	že bude poražen / porážen(a, o) že bude zaháněn / zahnán(a, o) že bude (u)bráněn(a, o)

Sloveso *esse* a jeho **složeniny** ani **deponentní** slovesa **infinitiv futura pasiva nemají**.

PŘEHLED INFINITIVŮ

V následujícím přehledu je uveden zástupce nedeponentních a deponentních sloves a sloveso *esse*.

inf. préz.akt.	inf. préz. pas.	inf. pf. akt.	inf. pf. pas.	inf. fut. akt.	inf. fut. pas.
laudāre	laudārī	laudāvisse	laudātum, am, um esse	laudātūrum, am, um esse	laudātum īrī
–	hortārī	–	hortātum, am, um esse	hortātūrum, am, um esse	–
esse	–	fuisse	–	futūrum, am, um esse	–

Slovesa, která nemají perfektum, supinum nebo participium futura aktiva nemohou vytvářet ani příslušné infinitivy, např.

- egeō, ēre, eguī*, – „mít nouzi“: nemá inf. perfekta pasiva, inf. futura aktiva i pasiva
- doleō, ēre, doluī*, –, *dolitūrus* „cítit bolest“: nemá inf. perfekta pasiva ani inf. futura pasiva
- furō, ere*, –, – „zuřit“: nemá žádný z infinitivů perfekta ani futura

possum, posse, potuī, – „moci“: nemá (na rozdíl od *esse*) inf. futura aktiva

Chybějící infinitivy se v případě potřeby nahrazují **infinitivy synonymních sloves** nebo různými **opisnými konstrukcemi**.

INFINITIVY VE VAZBĚ AKUZATIVU S INFINITIVEM

Ve vazbě akuzativu s infinitivem se používají **všechny typy infinitivů**. Infinitiv sám o sobě nevyjadřuje čas, pouze časový vztah **současnosti, předčasnosti** nebo **následnosti vzhledem k ději slovesa ve větě hlavní**, které může být v přítomném, minulém i budoucím čase.

Infinitivy přezentu vyjadřují **současnost**, tj. děj, který se odehrává ve stejné době jako děj slovesa v hlavní větě. Do češtiny se překládají **přítomným časem**.

<i>Sciō mātrem venīre.</i>	Vím, že matka přichází.
<i>Sciō mātrem laudārī.</i>	Vím, že matka je chválena.
<i>Sciōvī mātrem venīre.</i>	Dozvěděl jsem se, že matka přichází.
<i>Sciōvī mātrem laudārī.</i>	Dozvěděl jsem se, že matka je chválena.
<i>Sciam mātrem venīre.</i>	Dozvím se, že matka přichází.
<i>Sciam mātrem laudārī.</i>	Dozvím se, že matka je chválena.

Infinitivy perfekta vyjadřují **předčasnost**, tj. děj, který se odehrál před dějem slovesa v hlavní větě. Do češtiny se překládají **minulým časem**. U **infinitivu perfekta pasiva se participium musí shodovat** s podmětem infinitivu, který je v **akuzativu**.

<i>Sciō mātrem vēnisse.</i>	Vím, že matka přišla.
<i>Sciō mātrem laudātam esse.</i>	Vím, že matka byla pochválena.
<i>Sciōvī mātrem vēnisse.</i>	Dozvěděl jsem se, že matka přišla.
<i>Sciōvī mātrem laudātam esse.</i>	Dozvěděl jsem se, že matka byla pochválena.
<i>Sciam mātrem vēnisse.</i>	Dozvím se, že matka přišla.
<i>Sciam mātrem laudātam esse.</i>	Dozvím se, že matka byla pochválena.

Infinitivy futura vyjadřují **následnost**, tj. děj, který nastane po ději slovesa v hlavní větě. Do češtiny se překládají **budoucím časem**. U **infinitivu futura aktiva se participium musí shodovat** s podmětem infinitivu, který je v **akuzativu**.

<i>Sciō mātrem ventūram esse.</i>	Vím, že matka přijde.
<i>Sciō mātrem laudātum īrī.</i>	Vím, že matka bude pochválena.
<i>Sciōvī mātrem ventūram esse.</i>	Dozvěděl jsem se, že matka přijde.
<i>Sciōvī mātrem laudātum īrī.</i>	Dozvěděl jsem se, že matka bude pochválena.
<i>Sciam mātrem ventūram esse.</i>	Dozvím se, že matka přijde.
<i>Sciam mātrem laudātum īrī.</i>	Dozvím se, že matka bude pochválena.

Infinitivy deponentních sloves se používají **stejným způsobem**, pouze s tím rozdílem, že deponentní slovesa mají pouze **tři infinitivy**, které mají **vždy aktivní význam**, např.:

<i>Sciō mātrem querī.</i>	Vím, že si matka stěžuje.
<i>Sciō mātrem questam esse.</i>	Vím, že si matka stěžovala.
<i>Sciō mātrem questūram esse.</i>	Vím, že si matka bude stěžovat.

Stejně časové vztahy vzhledem k ději slovesa v hlavní větě vyjadřují také infinitivy slovesa *esse* a sloves s neúplnou slovesnou řadou.

<i>Sciō mātrem bonam esse.</i>	Vím, že matka je hodná.
<i>Sciō mātrem bonam fuisse.</i>	Vím, že matka byla hodná.
<i>Sciō mātrem bonam futūram esse.</i>	Vím, že matka bude hodná.

Použití infinitivu perfekta nebo futura nic nemění na dalších pravidlech platných pro akuzativ s infinitivem (viz 11. lekce), srov. následující věty:

- *Nōn ignōrāmus nōs moritūrōs esse.*
(My) dobře víme, že (my) zemřeme.
- *Cicero dīxit omnēs cīvēs bonōs ā sē servātōs esse.*
Cicero řekl, že jím (tj. Ciceronem) byli zachráněni všichni dobří občané.
- *Caesar negāvit sē ab hostibus populī Rōmānī victum esse.*
Caesar popřel, že byl (tj. **Caesar**) poražen nepřáteli národa římského.
- *Caesar dīxit eum mox victum īrī.*
Caesar řekl, že **on (nikoliv Caesar)** bude brzy poražen.

V latinských textech se **někdy** u **infinitivu perfekta pasiva** a **infinitivu futura aktiva** vypouští sloveso *esse*, které je zřejmé na základě kontextu.

Slovní zásoba

adhūc**administrō**, *āre, āvī, ātum***calamitās**, *ātis, f.***castellum**, *ī, n.***certus**, *a, um*

- **certiōrem** +ak. (osoba) **facere dē** +abl. (věc)

cliēns, *entis, m.***commendō**, *āre, āvī, ātum***cōnfidō**, *ere, fīsus sum***cōnfiteor**, *ērī, fessus sum***convertō**, *ere, vertī, versum***cōram****diū** (*diūtius, diūtissimē*)**dubitātiō**, *ōnis, f.*

- *sine ūllā dubitātiōne*

febris, *is, f.***fortasse****frāternus**, *a, um***glōrior**, *ārī, ātus sum***grātus**, *a, um*

- **grātum** +dat. (osoba) **facere**

invidus, *a, um***lībertus**, *ī, m.***locus**, *ī, m.*

- **loca**, *ōrum, n.*

- **locī**, *ōrum, m.*

nōbilitās, *ātis, f.***ob eam rem****obses**, *idis, m.***oleum**, *ī, n.***paenitet**, *ēre, paenituit, – +ak. (osoba) +gen (věc)*

- **mē paenitet**

perdō, *ere, didī, ditum*

- **oleum et operam perdidī**

perfectus, *a, um***pergō**, *ere, perrēxī, perrēctum***praeclārus**, *a, um***prīncipātus**, *ūs, m.***prōvideō**, *ēre, vīdī, vīsum***quondam****quoniam****reus**, *ī, m.***scientia**, *ae, f.***semel**

- **semel atque iterum**

dosud

řídít, spravovat

pohroma, neštěstí, škoda, porážka

pevnost, tvrz

jistý, určitý, dobře informován

- podat (někomu) zprávu o něčem, informovat někoho o něčem

klient, chráněnc, poddaný

doporučovat, svěřit (něčí ochraně apod.)

důvěřovat, spoléhat (na někoho), věřit, pevně doufat

přiznat se

obrátit, změnit

tváří v tvář, osobně, mezi čtyřma očima

dlouho (déle, nejdéle)

pochybování, váhání, otálení

- bez váhání, ihned

horečka

možná, snad, asi

bratrský, bratrův

chlubit se

vděčný, milý

- udělat něco někomu vhod

závistivý

propuštěnc

místo

- krajina, kraj, země

- místa (v knihách)

urozenost, šlechta

proto

rukojmí

olej

mrzet (někoho) (něco), litovat, být líto, nelíbit se

- mrzí mě, lituji, je mi líto, nelíbí se mi

zničit, zahubit, ztratit, přijít o něco

- nadarmo jsem se namáhal, pracoval

dokonalý

pokračovat v cestě, postupovat, spěchat, dále (něco) dělat

velmi slavný, přeslavný

vrchní moc, vláda, nejvyšší postavení

předvídat, předejít něčemu, udělat opatření, opatřit, obstarat

kdysi

protože

obviněný, obžalovaný

vědění, znalost

jednou

- opět a opět, opětovně

sincērus, *a, um*

subitō

trānsgridior, *ī, gressus sum*

upřímný, poctivý

náhle

překročit, přejít

Cvičení

1. Doplňte infinitivy

inf. prez. akt.	inf. prez. pas.	inf. pf. akt.	inf. pf. pas.	inf. fut. akt.	inf. fut. pas.
		parāvisse			
	reddī				
	verērī				
vidēre					
permittere					
	arbitrārī				
capere					
adesse					

2. Měňte zakončení infinitivu podle rodu a čísla uvedeného jména (mimo kontext se jména uvádějí ve tvaru akuzativu)

	infinitiv perfekta pasiva	infinitiv futura aktiva
<i>laudō</i>	<i>puerum laudātum esse</i>	<i>puellās laudātūrās esse</i>
<i>dēfendō</i>	<i>urbēs</i>	<i>cīvēs</i>
<i>loquor</i>	<i>sacerdōtem</i>	<i>magistrās</i>
<i>sequor</i>	<i>tempora</i>	<i>discipulōs</i>
<i>vinciō</i>	<i>captīvōs</i>	<i>mīlitēs</i>
<i>colō</i>	<i>deās</i>	<i>mē</i>
<i>scribō</i>	<i>carmen</i>	<i>poētās</i>
<i>moneō</i>	<i>nōs</i>	<i>eum</i>
<i>relinquō</i>	<i>mē</i>	<i>illa</i>

3. Uved'te, zda zvýrazněné tvary vyjadřují současnost, předčasnost a zda spadají do přítomnosti, minulosti či budoucnosti

Dux mīlitēs suōs **hortātus** impetum in hostēs fēcit.
 Dux mīlitēs suōs **hortātus est** et impetum in hostēs fēcit.
 Dux mīlitēs suōs **hortāns** impetum in hostēs fēcit.

Multās rēs Rōmae **emī posse** nōtum est.
 Multās rēs Rōmae **emī potuisse** nōtum est.
 Multās rēs Rōmae **emī posse** nōtum erat.
 Multās rēs Rōmae **emī potuisse** nōtum erat.
 Multās rēs Rōmae **emī posse** nōtum erit.
 Multās rēs Rōmae **emī potuisse** nōtum erit.

4. Přeložte do latiny

Říkají, že učitel kárá žáky.
 Říkali, že učitel kárá žáky.
 Řeknou, že učitel kárá žáky.
 Říkají, že učitel (po)kárál žáky.
 Říkali, že učitel (po)kárál žáky.
 Řeknou, že učitel (po)kárál žáky.
 Říkají, že učitel pokárá / bude kárat žáky.
 Říkali, že učitel pokárá / bude kárat žáky.

Říkají, že žáci jsou káráni učitelem.
 Říkali, že žáci jsou káráni učitelem
 Řeknou, že žáci jsou káráni učitelem
 Říkají, že žáci byli (po)káráni učitelem.
 Říkali, že žáci byli (po)káráni učitelem.
 Řeknou, že žáci byli (po)káráni učitelem.
 Říkají, že žáci budou (po)káráni učitelem.
 Říkali, že žáci budou (po)káráni učitelem.

Řeknou, že učitel pokárá / bude kárat žáky.

Řeknou, že žáci budou (po)káráni učitelem.

Žádají, aby učitel (po)kárál žáky.

Žádají, aby žáci byli (po)káráni učitelem.

Žádali, aby učitel (po)kárál žáky.

Žádali, aby žáci byli (po)káráni učitelem.

Požádají, aby učitel nekáral žáky.

Požádají, aby žáci nebyli káráni učitelem.

Požádali, aby učitel nekáral žáky.

Požádali, aby žáci nebyli káráni učitelem.

Požádejte, aby učitel (po)kárál žáky.

Požádejte, aby žáci byli (po)káráni učitelem.

5. Doplňte infinitivy do vět

cōnsūmptās esse, dēsertūrās esse, didicisse, dīvīsūm īrī, esse, ortam esse, posse, scīre, ūsōs esse, ventūrum esse

1. Dīxit patrem meum in urbem brevī _____.
2. Nōtum est magnam rem saepe ex initiō parvō _____.
3. Senēs dīcēbant sē puerōs multa _____.
4. Dux prōmittēbat omnem praedam mīlitibus _____.
5. Queruntur dolōrem tolerābilem nōn _____.
6. Sentīmus nōs id, quod ante fēcimus, iam facere nōn _____.
7. Senātuī nuntiāvērunt omnēs fortūnās sociōrum _____.
8. Negāvērunt sē auxiliō populī Rōmānī _____.
9. Putābant matrēs filiōs suōs nōn _____.
10. Cōgnōvī vōs omnia _____, sed nihil dīcere.

6. Doplňte zakončení slov

1. Spē sublāt ___ hominēs fēliciter vīve ___ nōn posse cōnstat.
2. Tē mentīt ___ esse questī sunt.
3. Omnēs putābant reōs convict ___ īrī.
4. Saepe lāmentāmur nōs operam et oleum perdīd ___.
5. Puerī, quī lapidēs in aliōs iniēc ___, ā parentibus pūnītī sunt.
6. Cōnfīdimus iūdicēs iūstē iūs dictūr ___ esse.
7. Magister discipulīs narrāv ___ urbem Rōmam ā Rōmulō et Remō condīt ___ esse.
8. Ego eōrum cōnsiliīs, prōmissīs, praeceptīs dēstitūtus in hanc calamitāt ___ incid ___. (Cic. *Q. fr.* 1, 3, 8)
9. Aegrōtus queritur sē somn ___ capere nōn potu ___.
10. Dē Terentiā autem scrīps ___ ad tē eīs litterīs, quās dederam prīdiē. (Cic. *Att.* 12, 20, 1)
11. Eum cum vīd ___, Arpīnum¹ pergam. (Cic. *Att.* 9, 15, 1)

7. Dejte slovesa do správného tvaru. Je-li více možností, uveďte je.

1. Tē semper eundem (*esse*) _____ spērō.
2. Nōtum est multās gentēs ā Rōmānīs (*subigere*) _____.
3. Lēgātōs ā duce (*mittere*) _____ audiō.
4. Nēminem tibi persuādēre (*posse*) _____ audīvimus.
5. Ille putābat nihil sibi (*nocēre*) _____.
6. Caesar certior factus est hostēs castra Rōmānōrum (*aggredī*) _____.
7. Uxōrī suae pollicitus est sē senātū dīmissō domum statim (*venīre*) _____.
8. Epicūrum hominēs metū mortis liberāre (*studēre*) _____ cōnstat.
9. Nisi amīcīs cōnfīdis, miserrimus (*esse*) _____.
10. Dux castrīs positīs mīlitēs speculātum mīsit, ut cōnsilia hostium (*cōgnōscere*) _____.
11. Satis provīsūm est, ut ab īnsidiīs tūtus (*esse*) _____. (podle Sen. *epist.* 88, 16)
12. Cum (*audīre*) _____ tē febrī (*carēre*) _____, valdē gaudēbam.
13. Dux mīlitēs monet, ut clāmōre sublātō impetum in hostēs (*facere*) _____.

¹ *Arpīnum, ī, n.* „Arpinum (město v Latii, Ciceronovo rodiště)“

8. Z řeči nepřímé vytvořte řeč přímou (podle Caesara, upraveno)²

Dīviciācus Haeduus dīxit Galliae tōtius factiōnēs³ esse duās; hārum alterius prīncipātum tenēre Haeduōs, alterius Arvernōs. Haeduōs et Arvernōs dē potestāte contendisse. Ab Arvernīs Sēquanisque Germānōs vocātōs esse. Hōrum prīmō circiter mīlia XV Rhēnum trānsgressōs esse, postea trāductōs esse plūrēs. Nunc esse in Galliā ad C et XX mīlia Germānōrum. Cum hīs Haeduōs eōrumque clientēs semel atque iterum armīs contendisse; magnam calamitātem accēpisse, omnem nōbilitātem, omnem senātum, omnem equitātum amīsisse. Quibus proeliīs calamitātibusque frāctōs, Haeduōs coāctōs esse Sēquanīs obsidēs dare nōbilissimōs cīvitātis et iūrāre sē auxilium ā Rōmānīs numquam petītūrōs esse. Dīviciācus dīxit sē ob eam rem ex cīvitāte effūgisse et Rōmam ad senātum vēnisse, ut auxilium postulāret.

Dīviciācus Haeduus dīxit: Galliae factiōnēs sunt duae. ...

9. Přeložte do češtiny a určete označené tvary

- Varrōnem hodiē aut crās ventūrum (esse) putābant. (Cic. *Att.* 15, 13a, 2)
- Ipsē Pompeius cōnfītētur sē et operam et oleum perdidisse. (podle Cic. *fam.* 7, 1, 3)
- Ipsī tum sē **tīmuisse** dīcunt. (Cic. *Att.* 9, 5, 3)
- Et **scītō** Curiōnem adulēscentem vēnisse ad mē **salūtātum**. (Cic. *Att.* 2, 7, 2)
- Crassī lībertum nihil putō sincērē locūtum esse. (Cic. *Att.* 3, 15, 3)
- Tēcum sē** locūtum esse negābat mēque rogāvit, ut sē et causam suam tibi commendārem. (Cic. *fam.* 7, 21, 6)
- Is**, quem dēfendis, spērat sē **absolūtum irī**. (podle Cic. *Sull.* 21)
- Sciēbam hās litterās tibi tardē redditum irī. (podle Cic. *Att.* 5, 15, 3)
- Alexander, Macedōnum rēx, glōriārī solēbat ā **nūllō** sē beneficiīs **victum (esse)**. (Sen. *benef.* 5, 6, 1)
- Spērō mē praeclārās dē istīs rēbus epistulās ad tē saepe missūrum (esse). (Cic. *Att.* 2, 7, 3)
- Probāvērunt causam sine **ullā** dubitātiōne sēque ad tē litterās datūrōs esse dīxērunt. (Cic. *Att.* 16, 16A, 4)
- L. Terentium discēssisse ex Africā scīmus Paestumque vēnisse. (Cic. *Att.* 11, 17A, 3)
- Cūrā**, ut valeās et nōs **amēs** et tibi persuādeās tē ā mē frāternē amārī. (Cic. *Att.* 1, 5, 8)
- Sed tēcum haec cōram agēmus; tantum dīcō, **quod** scīre tē putō: nōs nōn inimīcī, sed invīdī **perdidērunt**. (Cic. *Att.* 3, 9, 2)

10. Převeďte vyznačenou část věty do aktiva nebo pasiva, je-li to možné

- Brutum vīsum irī ā mē* putō. (podle Cic. *Att.* 15, 25, 8)
- Lēgātī nuntiāvērunt *exercitum Rōmānōrum oppidum cēpisse*.
- Ōrāculum lēgātīs respondit *Rōmānōs hostēs victūrōs esse*.
- Frāter meus mē certiōrem fēcit* tē ex urbe iam discēssisse.
- Ille vir senātuī prōmittēbat *sē reī pūblīcae numquam dēfutūrum esse*.
- Eōs*, quibus nōn cōnfīdimus, *amīcōs nōn putāmus*.

11. Dejte do závislosti na uvedených výrazech

- Somnus mortī simillimus est.
Cicero scrīpsit
- Medicīna fuit quondam scientia paucārum herbārum.
Magistrī nōbīs explicant
- Metellus in loca Numīdiae opulenta pergit, agrōs vastat, multa castella et oppida incendit.
Lēgātī nuntiāvērunt
- Metellus in loca Numīdiae opulenta perrēxit, agrōs vastāvit, multa castella et oppida incendit.

² Caes. *Gall.* 1, 31, 1–7.

³ *factiō, ōnis, f.* „strana (politická), stranictví“

Lēgātī nuntiāvērunt

5. Nē offendātis prīncipēs cīvitātis!
Saepe ab omnibus monēbāmur
6. Epistulam longissimam tibi scrībam.
Prōmittō
7. Puerī fēliciter vīvēbāmus.
Senēs saepe dīcunt
8. Latīnus rēx, bellō victus, pācem cum Aeneā fēcit et Lavīniam fīliam ei in matrimōnium dedit.
Livius scrībit
9. Hannibal in Italiā multōs annōs cum Rōmānōrum ducibus dēcertāvit.
Scīmus
10. Nē iūdicēs sevērī sīmus aliōrum!
Semper cavēbāmus
11. Prūdentīōrī cēde!
Multī mē hortantur
12. Vesperī senātus dīmittētur.
Omnēs sciēbant
13. Illō tempore multa mala facta sunt.
Cōnstat

12. Převeďte na řeč přímou

1. Amīcus meus mihi dīcit nēminem vestrum vērūm dīxisse.
2. Homō superbus dīcēbat nēminem quam sē meliōrem esse.
3. Omnēs dīcēbant illum beneficiō prīncipis affectum īrī.
4. Ōrātor dīxit istum virum prōvinciam perdidisse et vastāvisse.
5. Mihi perusādet, ut crās in urbem veniam.
6. Magister discipulīs narrāvit Tarquinium Superbum pessimum omnium rēgum Rōmānōrum appellātum esse.
7. Lēgātī nuntiāvērunt bellum Gallicum prōsperō ēventū gestum esse.
8. Cicero scrīpsit aliās nātiōnēs servitūtem patī posse, lībertātem populī Rōmānī esse propriam. (podle Cic. *Phil.* 6, 19)
9. Affirmāvit rem pūblicam lēgibus iūdicīisque sublātīs administrārī nōn posse.

13. Přeložte do latiny

1. Mnozí učení lidé říkají, že nesvornost ničí státy.
2. Mnozí učení lidé říkají, že nesvornost zničila mnohé státy.
3. Mnozí učení lidé říkají, že nesvornost zničí některé státy.
4. Mnozí učení lidé říkají, že státy jsou ničeny nesvorností občanů.
5. Mnozí učení lidé říkají, že mnohé státy byly zničeny nesvorností občanů.
6. Mnozí učení lidé říkají, že některé státy budou zničeny nesvorností občanů.
7. Je známo, že žádný člověk není dokonalý.
8. Nikdy nebudeme tvrdit, že lidé mohou žít bez bolesti.
9. Poslové veliteli oznámili, že most byl obsazen nepřáteli.
10. Kdo se domnívá, že může všechno vědět?
11. Dobře víme, že někteří lidé byli donuceni zradit svoje přátele.
12. Jestliže nám oznámíš, že k nám nemůžeš přijít, přijdeme za tebou.
13. Jestliže nás poprosíš, abychom za tebou přišli, přijdeme.
14. Kdo z obviněných bude moci popřít, že tam oné noci byl?

15. Kdykoliv pes uvidí, že se blíží jeho pán, raduje se.
16. Myslel jsem si, že budeš smutná.
17. Nikdo mě nepřesvědčí, abych tvrdil, že jsem tu věc neslyšel.
18. Je známo, že po občanské válce měli lidé velký hlad.

14. Přečtěte si text a splňte požadované úkoly

Ukázka Ciceronových dopisů (upraveno)⁴

TULLIUS TERENTIAE SUAE S. (= salutem)

Si vales, bene est; ego valeo.

Valetudinem tuam opto ut **cures diligentissime**. Nam mihi et scriptum et nuntiatum est te in febrim subito **incidisse**. Quod⁵ celeriter me fecisti de Caesaris litteris certiozem, fecisti mihi gratum. Item posthac, si quid⁶ opus erit, si quid acciderit novi, facies, ut **sciam**.

Cura ut valeas. Vale. D. IIII Non. Iun.

(Cic. *fam.* 14, 8)

TULLIUS S. (= salutem) D. (= dicit) TERENTIAE SUAE.

In Tusculanum nos venturos (esse) putamus aut Nonis aut postridie. Ibi ut sint omnia parata. **Plures** enim fortasse nobiscum erunt et, ut arbitror, **diutius** ibi commorabimur. Labrum si in balineo non est, ut **sit**; item cetera, quae sunt ad **victum** et ad valetudinem necessaria. Vale.

Kal. Oct. de Ven<u>sino.

(Cic. *fam.* 14, 20)

TULLIUS TERENTIAE SUAE S. D.

S. v. b.; e. v. Da operam, ut convalescas; (id) quod opus erit, ut res tempusque postulat, provideas atque administres, et ad me de omnibus rebus quam **saepissime** litteras mittas. Vale.

(Cic. *fam.* 14, 21)

CICERO ATTICO SAL.

Utinam illum diem **videam** cum⁷ tibi agam gratias, quod⁸ me vivere **coegisti**! Adhuc quidem valde me paenitet. Sed te oro, ut ad me Vibonem⁹ statim venias, quo ego multis de causis converti iter meum. Sed eo si **veneris**, de toto **itinere** ac fuga mea consilium capere **potero**. Si id non feceris, mirabor; sed confido te **esse facturum**.

(Cic. *Att.* 3, 3)

CICERO ATTICO SAL.

Terentia tibi et saepe et maximas agit gratias. Id est mihi gratissimum. Ego vivo **miserrimus** et maximo dolore conficior. Si es Romae, iam me adsequi non potes; sin es in via, cum eris me adsecutus, coram agemus res necessarias. Quoniam me ipsum semper amasti,¹⁰ tantum te oro, ut **eodem** amore sis;¹¹ ego enim **idem** sum. Inimici mei mea mihi, non **me** ipsum ademerunt. Cura, ut valeas.

Data VIII Id. Apr. Thuri.

(Cic. *Att.* 3, 5)

Odpovězte na otázky týkající se obsahu

Uveďte formule, které Cicero používá na začátku a na konci dopisu.

Zkuste rozepsat zkratku: *S. v. b.; e. v.*

Odhadněte význam zkratky *d.* v závěru prvního dopisu.

Kdo byl adresátem uvedených dopisů? Jaký měl vztah k Ciceronovi?

U dopisů, kde je uvedena datace, datum rozepište a převedte na české datum.

K jakému období Ciceronova života se pravděpodobně vztahují poslední dva dopisy?

Jak by bylo možné na základě dopisů Cicerona charakterizovat?

⁴ Marcus Tullius Cicero. *Epistulae ad familiares* (Cic. *fam.*). *Epistulae ad Atticum* (Cic. *Att.*).

⁵ *quod*: přel. „to, že“

⁶ *si quid*: „jestliže něco“, *si quid opus est* „jestliže je něco třeba“

⁷ *cum* „kdy“

⁸ *quod*: zde „že“

⁹ *Vibo, onis, f.* „Vibo (přístavní město)“

¹⁰ *amasti* = *amavisti*

¹¹ *eodem amore esse*: ablativ vlastnosti, „být stejné lásky“, „stejně milovat“

Odpovězte na gramatické otázky

1. Určete označené tvary *cures, diligentissime, incidisse, sciam, plures, diutius, sit, victum, saepissime, videam, coegisti, veneris, itinere, potero, esse facturum, miserrimus, eodem, idem, me*.
2. Najděte tvary futura II.
3. Vyjadřuje slovo *quam* ve spojení *quam saepissime* srovnání?
4. Jak se liší význam spojky *ut* ve větách *ut arbitror* a *da operam, ut convalescas*? Jak lze tyto typy odlišit?
5. Najděte komparativy a superlativy. Které z nich jsou absolutní?
6. Jaké typy infinitivů se v dopisech objevují?
7. Uveďte slova s kořenem *val-*, která se vyskytují v textu.
8. Jaká synonyma ke spojce *quoniam* znáte?

Slovní zásoba

adimō , <i>ere, ēmī, emptum</i>	odejmout, odebrat
balineum , <i>ī, n.</i> / balneum , <i>ī, n.</i>	koupelna, koupel
commoror , <i>ārī, ātus sum</i>	být (někde), zdržovat se (někde)
convalescō , <i>ere, valuī, –</i>	zesílit, zmohtnout, uzdravit se, zotavit se (po nemoci)
eō	tam
item	rovněž, také
labrum , <i>ī, n.</i>	vana, umyvadlo
posthāc	nadále, potom, od této doby
quō	kam
sīn	jestliže však
vīctus , <i>ūs, m.</i>	potrava, jídlo, způsob života, živobytí

Živá slova

Dis iratis natus.

Male vivunt, qui se semper victuros putant.

Extrema sunt odiosa.

Difficile est satiram non scribere.

Tertium comparationis.

Fur agnoscit furem, lupus lupum.

Tunica propior pallio est.

agnōscō , <i>ere, nōvī, nitum</i>	poznat	
comparātiō , <i>ōnis, f.</i>	srovnání	komparatistika, komparativní, komparativ
extrēmus , <i>a, um</i>	nejzazší, nejvzdálenější	extrém, extrémní
odiōsus , <i>a, um</i>	nenáviděný, odporný	
pallium , <i>ī, n.</i>	(svrchní) plášť, přikrývka	paliativní
satira , <i>ae, f.</i>	satira	satira, satirický
ca , <i>ae, f.</i>	tunika, spodní oblečení	

